

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ УЧАСНИКІВ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ГАЛУЗІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ, СПОРТУ І ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

У статті обґрунтовано теоретико-методологічні основи здоров'язбереження учасників педагогічного процесу в системі професійної підготовки у галузі фізичного виховання, спорту і здоров'я людини. Розкрито провідну ідею концепції здоров'язбереження учасників педагогічного процесу в системі професійної підготовки у галузі фізичного виховання, спорту і здоров'я людини, яка полягає в усвідомленні та розумінні сутності і значущості здоров'язбереження як важливої і необхідної складової педагогічного процесу формування професійної компетентності майбутнього педагога.

Ключові слова: здоров'язбереження, педагогічна освіта, галузь знань фізичне виховання, спорт і здоров'я людини, професійна підготовка, учитель фізкультури і основ здоров'я.

Постановка проблеми. Зміцнення і збереження здоров'я підростаючого покоління визначають освітні і соціально-економічні пріоритети розвитку сучасного українського суспільства. Процес входження України в Європейський освітній простір зумовлює реформування освіти, підвищення якості та оптимізацію професійної підготовки майбутніх педагогічних кадрів відповідно до запитів суспільства щодо фахової компетентності сучасного вчителя, значущості саногенної освіти. Державна політика у галузі освіти спрямована на забезпечення здоров'я підростаючого покоління в усіх його складових: духовній, соціальній, психічній, фізичній. Це здійснюється через розвиток ефективної валеологічної освіти, повноцінне медичне обслуговування, оптимізацію режиму навчально-виховного процесу, створення екологічно сприятливого життєвого простору, реалізацію ідеї гуманізації освіти і здоров'язбереження учасників педагогічного процесу.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблемі підвищення якості професійної підготовки майбутніх педагогів і здоров'язбереження учасників педагогічного процесу у вищих навчальних закладах присвячені численні праці вітчизняних і зарубіжних науковців: Ш. Амонашвілі, Г. Асєєва, А. Бінаєва, І. Богданової, А. Богуш, Л. Борзової, В. Бурлієва, А. Власян, А. Горбатюк, В. Євдокимова, І. Зязюна, В. Кухаренко, О. Мещерякова, Н. Ничкало, В. Паламарчук, О. Палія, О. Пехоти, І. Прокопенко, І. Роберт; теоретичні і методичні засади удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів висвітлені також у наукових працях: Н. Бібік, О. Біди, В. Бондаря, Б. Долинського, Л. Коваль, О. Савченко, Л. Хомич; теоретичні і методичні засади моделювання змісту педагогічних дисциплін і технологій навчання вивчали О. Березюк, І. Булах, Т. Дмитренко, Ю. Друзь, В. Козаков, Ю. Кулюткін. Науковому обґрунтуванню сутності формування професійної педагогічної компетентності присвячено наукові дослідження Н. Бібік, А. Вербицького, С. Гончаренко, І. Зязюна, В. Кальней, В. Краєвського, О. Кирсан, О. Овчарук, Л. Паращенко, М. Солдатенка, С. Шишова, А. Хуторського, С. Бурцевої. Професійна підготовка майбутнього педагога-валеолога досліджувалась науковцями: Ю. Бойчуком, М. Гончаренко, В. Горашуком, М. Гриньовою, В. Єфімовою, Л. Животовською, Ю. Мечетним, С. Страшко, наукові розробки яких стали підґрунтям галузевого стандарту. Формуванню, зміцненню і збереженню здоров'я підростаючого покоління засобами фізичного виховання та підвищення адаптаційних можливостей, дітей та молоді присвячені наукові праці А. Босенко, А. Жиденко, М. Носко, В. Ляпіна, Л. Кузьомко, Н. Мацкевич та ін.

На основі системного аналізу наукового доробку сучасних вітчизняних і зарубіжних вчених необхідно зробити висновок, що педагогічний процес формування професійної педагогічної компетентності має включати здоров'язберігаючу складову, як необхідну для забезпечення здоров'язбереження учасників педагогічного процесу у ВНЗ та успішну здоров'язберігаючу педагогічну діяльність у майбутній професії [1; 3; 4; 5].

Проблема набуття особистістю наряду з професійною компетентністю життєвих компетентностей, що сприяють її розвитку її осмисленого збереження та самостійного і творчого відтворення власної життєдіяльності, основою яких є компетентність здоров'язбереження, свідомого визначення життєтворчих процесів, досягнення людиною суспільного визнання, життєвого успіху у професійній діяльності є однією з найважливіших проблем, вирішення якої сприятиме формуванню нової генерації здорового і професійно конкурентно спроможного покоління [2].

За результатами діяльності робочої групи з питань впровадження компетентнісного підходу, яка працювала в рамках проекту ПРООН, і у якій брали участь і співробітники Академії педагогічних наук України, Міносвіти і науки, запропоновано такий перелік ключових компетентностей: уміння вчитись, соціальна компетентність, загальнокультурна, здоров'язберігаюча, громадянська, компетентності з інформаційних і комунікаційних технологій [6, с. 34 – 47].

Ключовим завданням освіти у XXI столітті є розвиток мислення, орієнтованого на майбутнє. Сучасний ринок праці вимагає від випускника не лише глибоких теоретичних знань, а і здатності самостійно застосовувати їх у нестандартних, постійно змінюваних життєвих ситуаціях, переходу від суспільства знань до суспільства життєво компетентних громадян. Стратегічними напрямками державної політики у сфері освіти повинні стати: реформування системи освіти, в основу якої покладатиметься принцип пріоритетності людини; оновлення згідно з вимогами часу нормативної бази системи освіти; модернізація структури, змісту та організації освіти на засадах компетентнісного підходу.

Система освіти повинна забезпечувати формування особистості, яка усвідомлює свою належність до Українського народу, європейської цивілізації, орієнтується в реаліях і перспективах соціокультурної динаміки, підготовлена до життя в постійно змінюваному, конкурентному, взаємозалежному світі.

Пріоритетом державної гуманітарної політики щодо національного виховання має бути забезпечення громадянського, патріотичного, морального, трудового виховання, формування здорового способу життя, соціальної активності, відповідальності та толерантності [8].

Метою розвитку неперервної педагогічної освіти є відтворення людського капіталу та інтелекту суспільства для забезпечення сталого людського розвитку країни через якісну підготовку педагогічних кадрів для всієї сфери освіти, створення ефективної системи підготовки та підвищення кваліфікації науково-педагогічних і педагогічних працівників на основі поєднання національних надбань світового значення та усталених європейських традицій забезпечення розвитку педагогів, здатних у процесі постійного вдосконалення здійснювати професійну діяльність на засадах гуманізму, демократії, вільної конкуренції та високих технологій, а також забезпечувати неперервну освіту громадян, здійснюючи практичну реалізацію освітньої політики як пріоритетної функції держави.

Основним методологічним і методичним орієнтиром у досягненні мети є ідея цілісного підходу до особистості суб'єктів освітнього процесу і її формування на засадах постійного вдосконалення й оновлення концепції особистісно орієнтованого навчання і виховання [7].

Мета. Обґрунтувати теоретико-методологічні основи здоров'язбереження учасників педагогічного процесу в системі професійної підготовки у галузі фізичного виховання, спорту і здоров'я людини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні наукові дослідження в галузі удосконалення освіти в Україні, як могутнього засобу впливу на свідомість людини, її всебічний гармонійний розвиток і прогресивний розвиток самої державності переконливо доводять, що саме нова модель освіти, що відповідає закономірностям розвитку ноосфери, здатна вирішити проблеми сучасності в українському суспільстві, в тому числі і наслідки демографічної кризи, відтворення сталого розвитку, зміцнення і збереження здоров'я населення і підростаючого покоління.

Формування валеологічного мислення у підростаючого покоління є основою відповідального ставлення до власного життя і здоров'я, забезпечення належної якості умов життєдіяльності, отже якості довкілля та соціуму. Людина сама творить світ в якому живе, тобто створює власну систему цінностей, використовуючи набуті знання та стереотипи соціальної поведінки, щоб поліпшити життєві умови і завдяки формуванню ноосферної свідомості змінювати життя на краще своєю діяльністю. Отже, валеологічне мислення є етапом становлення ноосферної свідомості сучасної людини. Розуміння та усвідомлення значимості біологічного і соціального у гармонійному поєднанні для самої людини відповідно запитам соціуму, формує певний стереотип поведінки, максимально адаптованої і захищеної. Кожна людина має свій власний валеологічно обґрунтований план розвитку та індивідуальну програму способу життя, який вона обирає, опираючись на набуті знання та досвід, а також орієнтуючись на позитивний досвід старших поколінь і суспільства.

Еволюцію людської свідомості зумовлюють переважно соціальне довкілля, його позитивні і негативні чинники. Саме під впливом соціуму людина обирає напрям своєї життєдіяльності та розвитку інтелекту, як одного з визначальних резервів адаптації. Статистично доведено, що розвиток інтелекту в основному впливово визначають: генетичний та біологічний чинники – 40-45 %; соціальний та екологічний – 55 % (з них екологічному відводиться близько 15 %) [2, с. 62].

Провідна ідея концепції здоров'язбереження учасників педагогічного процесу в системі професійної підготовки у галузі фізичного виховання, спорту і здоров'я людини полягає в усвідомленні та розумінні сутності і значущості здоров'язбереження як важливої і необхідної складової педагогічного процесу формування професійної компетентності майбутнього педагога.

На нашу думку, здоров'язбереження є водночас мета, завдання, професійна компетенція та компетентісно орієнтований чинник особистісного професіогенезу в педагогічній освіті. Здоров'язбереження підростаючого покоління в умовах глобалізації є пріоритетом розвитку всієї освітньої системи держави у XXI столітті. Водночас здоров'язбереження в освіті реалізується, перш за все, за умови ефективної здоров'язберігаючої педагогічної діяльності учителя. Виконати таку необхідну для суспільства соціальну місію у загальноосвітній школі першочергово мають майбутні педагоги галузі фізичного виховання, спорту і здоров'я людини.

Основою для забезпечення ефективності здоров'язберігаючої педагогічної діяльності майбутнього педагога у галузі фізичного виховання, спорту і здоров'я людини є теоретико-методологічне обґрунтування її сутності і змісту. Здоров'язберігаюча педагогічна діяльність поєднує інтегрований психолого-педагогічний вплив, що забезпечує формування, зміцнення і збереження здоров'я учасників педагогічного процесу на рівні всіх його складових: фізичного, психічного, морального і соціального, мотивує розвиток педагогічної майстерності та професійної досконалості, здоров'яформуючий та здоров'язберігаючий навчально-виховний вплив на підростаюче покоління в процесі майбутньої професійної діяльності. Водночас здоров'язбереження є компетенцією сучасного педагога, що реалізує найвище цілепокладання суспільства – формування здорового підростаючого покоління – майбутнього нашої держави, засобами освіти та виховання.

Компетенція здоров'язбереження учасників педагогічного процесу реалізується в освітньому закладі за двома напрямками:

- здоров'яформуючий напрям – превентивно-санологічний та валеологічний психолого-педагогічний супровід;
- здоров'язберігаючий – лікарсько-педагогічний контроль педагогів і педагогів-медиків в освітньому закладі та у соціальному середовищі.

В свою чергу лікарсько-педагогічний контроль у соціальному середовищі охоплює макросоціум – контроль впливу соціокультурного та екологічного середовища, мікросоціум – сімейне виховання і контроль батьків. Методологічною основою формування здоров'язберігаючої компетентності є діалектичний метод

пізнання: єдність свідомості і діяльності, теорії і практики; принципу гуманізації освіти; валеофілософії, валеопедагогіки; санології; філософських, психолого-педагогічних, медичних і валеологічних концептуальних положень про зміцнення і збереження здоров'я особистості, як найвищої цінності суспільства; сучасних фундаментальних наукових досліджень проблем підвищення якості освіти, впровадження компетентнісного, аксіологічного, гуманістичного, особистісно орієнтованого, валеологічного, інтегрованого, системного і діяльнісного підходів у процес формування професійної компетентності сучасного вчителя, реалізації ідей здоров'язбереження в освіті України.

Висновки. Здоров'язбереження в освіті є найвищою метою і цілепокладанням суспільства у формуванні здорового покоління – майбутнього держави, соціальною місією, яку має виконати сучасний педагог.

Формування здоров'язберігаючої компетентності сучасного педагога галузі фізичного виховання, спорту і здоров'я людини ґрунтується на медичних і валеологічних концептуальних положеннях про зміцнення і збереження здоров'я особистості, як найвищої цінності суспільства; сучасних фундаментальних наукових дослідженнях проблем підвищення якості освіти, впровадження компетентнісного, аксіологічного, гуманістичного, особистісно орієнтованого, валеологічного, інтегрованого, системного і діяльнісного підходів у процес формування професійної педагогічної компетентності у вищому навчальному закладі, післядипломній освіті, особистісного саморозвитку та освіти упродовж життя.

Перспективами подальших розвідок у напрямі досліджень є вивчення педагогічного досвіду здоров'язбереження учасників педагогічного процесу у вищих навчальних закладах у вітчизняній та зарубіжній системах педагогічної освіти, соціального партнерства освітніх закладів та медичних установ у зміцненні і збереженні здоров'я підрастаючого покоління.

Використані джерела

1. Бойчук Ю. Д. Антрополого-гуманістичний підхід до еколого-валеологічної підготовки студентів педагогічних університетів / Ю. Д. Бойчук // Гуманізація навчально-виховного процесу. – 2007. – Вип. 35. – С. 12 – 20.
2. Воскобойнікова Г.Л. Медико-валеологічна компетентність майбутнього учителя початкової школи: теоретичні та методичні основи формування: монографія / Галина Леонідівна Воскобойнікова. – К., 2012. – 416 с.
3. Воскобойнікова Г. Л. Валеологічне значення різних видів оздоровчої гімнастики, аквааеробіки зокрема, в навчально-виховному процесі студентів ВНЗ / Г. Л. Воскобойнікова, Н. Г. Самсутіна // Збірник наукових праць БДПУ. – Бердянськ, 2007. – Вип. I.– С.27–30.
4. Воскобойнікова Г. Л. Розробка навчально-методичного комплексу викладання навчального модуля "Основи анатомії і фізіології нервової системи людини" / Г. Л. Воскобойнікова // Витоки педагогічної майстерності. Збірник наукових праць Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка. – Серія "Педагогічні науки". – Полтава, 2010. – Вип.7.– С.18–23.
5. Долинський Б.Т. До питання про валеологічну галузь освіти / Б. Т. Долинський, В. В. Борщенко, С.В. Тюхай // Матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. "Здорове довкілля-здорова нація". – Бердянськ, 2010. –С.41–42.
6. Компетентнісна освіта: від теорії до практики / Бібік Н. М., Єрмаков І. Г., Овчарук О. В. та ін. – К. : Плеяда, 2005. – 120 с.
7. Концепція безперервної педагогічної освіти / Наказ Міністерства освіти і науки України від 14 серпня 2013 р. № 1176 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/>.
8. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року/ Указ Президента України № 344/2013 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/>.

Voskoboynikova G.L.

HEALTH PROTECTION PARTICIPANTS OF PEDAGOGICAL PROCESS IN THE SYSTEM OF PROFESSIONAL PREPARATION IN INDUSTRY OF PHYSICAL EDUCATION, SPORT AND HEALTH OF HUMAN

In the article grounded teoretiko-methodological bases of health protection participants of pedagogical process in the system of professional preparation in industry of physical education, sport and health of human. The leading idea of conception of health protection participants of pedagogical process is exposed in the system of professional preparation in industry of physical education, sport and health of man which consists in an awareness and understanding of essence and meaningfulness of health protection as an important and necessary constituent of pedagogical process of forming of professional competence of future teacher.

Key words: *health protection, pedagogical education, area of knowledge's physical education, sport and health of human, professional preparation, teacher of physical education and bases of health.*

Стаття надійшла до редакції 20.09.2013 р.

